

DAGENS FRÅGOR

Den 30 mars 1941.

Förspelet till Tysklands uppmarsch på Balkan. Efter Bulgariens anslutning till tremakts-pakten hade denna med tiden blivit en sju-maktspakt. Av de sju deltagande parterna torde ungefär hälften ha undertecknat fördraget med biskop Brasks reservation. Men Tyskland hade vunnit en klar diplomatisk seger på Balkan. Den hade vunnits inte bara över den engelska diplomatin utan också — och framför allt — över den ryska. Och den hade inför världen blottat något av djupet och vidden i den tysk-ryska motsättningen. De förbundna från i går stå i dag med gevär för fot från Nordkap till Svarta Havet. Ingenting kan bättre karakterisera den atmosfär som präglar dagens relationer mellan Berlin och Moskva än vad Sydsvenska Dagbladets välunderrättade korrespondent den 18 mars meddelade sin tidning: på tal om den ryska diplomatiska verksamheten i Ankara och Belgrad sade han, att dess syften och resultat voro okända i Berlin och att »sovjetambassadören Dekanosov av allt att döma underhåller så sparsamma förbindelser med Wilhelmstrasse, att på denna väg inga upplysningar i saken torde ha stått till buds».

När man nu tänker på tyskarnas tillfredsställelse över icke-angreppspakten mellan Berlin och Moskva i augusti 1939, erinrar man sig vad Alexander I skrev till sin mor efter mötet med Napoleon i Tilsit: Han hade nödgats gå med på Frankrikes planer för en tid i syfte att »kunna dra andan fritt och öka vår styrka i denna dyrbara tid». Sedan Alexander låtit betala sig för vänskapen genom att Napoleon obehindrat lät honom erövra Finland och de rumänska furstendömena, övergav han vännen från Tilsit. Är Josef Stalin inne på samma väg? Det är ännu för tidigt att svara härpå. Men den avsvalnande tysk-ryska vänskapen är i varje fall en av de viktigaste faktorer, som påverkat den senaste tidens politiska utveckling i Sydosteuropa.

Tidigt i fjol höstas stod hela Sydosteuropa nästan paralyserat av intrycket av Tysklands överväldigande militära seger i väster. Över London dånade de tyska bombplanen i ett. Efter den italienska offensiven i Ostafrika och mot Egypten väntade man, att det brittiska imperiets livsnerv, vägen till Indien, när som helst skulle klippas av. Imperiets dagar tycktes räknade.

Några veckor senare var läget helt förändrat. Det italienska överfallet på Grekland hade kommit av sig i portgången. Engelsmännen hade vunnit sina första segrar i Libyen. Det är nog inte för mycket sagt, att hela Balkan drog en suck av lättnad. Under tiden hade Tyskland hunnit förmå Ungern och Rumänien att likt vasallstaten Slovakien ansluta sig till tremaktspakten. Vad åtminstone Ungern be-träffar torde det ha skett utan entusiasm. Man hade helt enkelt intet annat val än att följa den mäktiga grannens budord. Bulgarien skulle bli den nästa »axelpartner». I Berlin gjorde man sig redan redo att ta emot de bulgariska statsmännen: Jugoslavien skulle sedan automatiskt följa efter.

Men effekten av de italienska nederlagen var snabb och genomgripande. Bulgarerna reste ej till Berlin. Och tanken på ett jugoslaviskt deltagande förtonade i ett dimmigt fjärran. Officiellt visade Balkan givetvis dock intet tecken på sinnesändring. I sina tal betonade statsmännen sina länders önskan att leva i fred och vänskap med sina grannar, med det mäktiga Stortyskland och med alla andra stater i världen. Pressen föreföll enligt DNB:s telegram alltid ådagalägga utpräglade sympatier för axelmakterna. Detta gäller otvivelaktigt de ungerska tidningarna — om man inte försöker läsa mellan raderna, något som den inhemska publiken är mycket förfaren i. Slog man upp en Balkantidning behövde man däremot knappast sväva i tvivelsmål. På en sida nyheter från det grekisk-italienska kriget innehöll Jugoslaviens största tidning, Politika, den 1 december ett meddelande på fem rader från Rom. Samtliga övriga telegram härstammade från London och Kairo, Athen och Washington eller från egna korrespondenter vid gränsen. De senare voro inte hållna i en för Italien gynnsam tonart. Tidningen, som i huvudsak har annonser efter text, hade summa fem annonser i texten. Tre av dessa rörde undervisning i engelska eller läroböcker i detta språk. Ingen annonsör hade något att bjuda ifråga om tyska, som dock borde intressera den jugoslaviska publiken nu, sedan handelsförbindelserna med Tyskland blivit så livliga. Även den bulgariska pressen erbjöd vid denna tid en nästan likartad anblick. Telegrammaterialet härrörde till övervägande del från samma håll som Politikas. Berlin och Rom intogo en undanskymd plats som nyhetskällor. Greklands framgångsrika motstånd, de brittiska segrarna i Afrika och inte minst den brittiska flottans aktivitet i Medelhavet hade rubbat tilltron till axelns oövervinnelighet.

Tyskarna voro naturligtvis inte överksamma. I stället för tremaktspaktens beramade utvidgning kungjordes nyheten om ett ungersk-jugoslaviskt vänskapsfördrag såsom en indirekt utvidgning av axelgruppen. Ungern hade utsetts att dra in Jugoslavien i axelns sfär, hette det i Tyskland. Både på ungerskt och jugoslaviskt håll kunde man under hand höra andra förklaringar. I själva verket önskade Ungern, sades det, inte alls utgöra det bete, varmed Jugoslavien skulle fiskas upp till axeln. Tvärtom: vänskapspakten skulle ge Ungern ett ryggstöd mot axelns inflytande i landet och Jugoslavien skulle sålunda bli Ungerns kanal ut till den axelfria världen.

Den ungersk-jugoslaviska pakten slöts sannolikt med Rysslands goda minne, kanske också delvis under rysk aktiv medverkan, åtminstone i Belgrad. I själva verket ingick den som ett led i en större rysk eller rysk-turkisk plan, nämligen att åstadkomma det så länge omdiskuterade sydosteuropiska statsblocket, i denna senast planerade form under rysk egid. Dessa strävanden understöddes självfallet av den engelska och säkerligen också av den amerikanska diplomatin i Sydosteuropa. Överste Donovan, Roosevelts speciella emissarie, försäkrade utan tvivel Balkanregeringarna att planen hade hans uppdragsgivares stora sympati.

Syftet med dessa energiska diplomatiska ansträngningar var att

dämma upp den tyska expansionen i Sydosteuropa och att spärra Tysklands väg till Främre Orienten genom en fast blockbildning, som skulle disponera ett hundratal divisioner — en blockbildning under Rysslands ledning, som framför allt skulle trygga den fria passage genom Dardanellerna, vilken sedan Peter den stores tid varit ett vitalt ryskt intresse. Turkiets ivriga medverkan hade ungefär samma mål: att skapa ett skyddande buffertsystem framför Bosporen. Och för England skulle systemet ha inneburit en utomordentlig fördel genom att trygga den med vapenmakt vunna suprematin i Östra Medelhavsområdet.

Ansträngningarna i denna riktning kulminerade i januari i avslutandet av den turkisk-bulgariska pakten, som förberetts redan i november i fjol. Nästa steg skulle ha varit en motsvarande bulgarisk-jugoslavisk pakt, avsedd att ersätta eller utbygga det nu gällande fördraget om »evig vänskap» mellan de båda sydslaviska systemationerna, vilket bakom sina vackra fraser har föga konkret innehåll. Som vidare steg planerades en bulgarisk-ungersk överenskommelse och militärfördrag mellan de olika balkanstaterna, slutligen även mellan dem och Ryssland.

I elfte timmen slog Tyskland emellertid sin pansrade näve med full kraft i bordet. Sydosteuropablocket blev inte heller denna gång verklighet. Misslyckandet kan tillskrivas två orsaker.

Den ena och viktigaste var Rysslands svaghet, dess tvekan att kasta in sin fulla tyngd bakom projektet utan att rygga för några konsekvenser. Visserligen har Stalin efter den tysk-ryska pakten i augusti 1939 liksom Alexander I efter Tilsit noga aktat på att »öka sin styrka» i denna dyrbara tid. Detta proklamerades senast vid Röda arméns årsdag med stor aplomb av marskalk Timotsjenko.

Den andra orsaken var Tysklands i förväg gjorda parad mot en befarad rysk expansion. Den starka och välutrustade tyska armén i Rumänien har knappast haft till enda syfte att vara redo för aktionen på Balkan; den är därjämte ett effektivt påtryckningsmedel på Ryssland, en »army in being» som genom sin blotta tillvaro bromsar Rysslands handlingsfrihet i Sydosteuropa. Bekant är dessutom, att Tyskland koncentrerat starka förband i Nordnorge samt utfört omfattande befästningsarbeten på Bornholm — mot England kunna dessa företag inte gärna vara riktade. Slutligen arbetas sedan några månader tillbaka på uppförandet av en »östvall» mellan Östersjön och Karpatererna. Detta har visserligen stött på svårigheter till följd av bristen på arbetskraft. Danska och norska arbetare torde man inte gärna vilja använda i de polska sumpmarkerna, och polska krigsfångar skulle kanske fly över gränsen österut. Enligt uppgift skulle därför en framställning ha gjorts i Budapest att Tyskland skulle få rekquirera de ungerska judarna till detta arbete. Men greve Teleki avböjde: ett så dystert öde önskade han inte ens sina judiska landsmän. Han förklarade att Ungern behövde sina judar självt för återuppbygg-nadsarbeten i de nyförvärvade territorierna och lät införa en arbetstjänst, i vilken samtliga manliga ungerska judar mellan 18 och 42 år, inklusive Budapests intellektuella elit (professorer, läkare, musiker

Dagens frågor

o. s. v.), enrollerades. Men arbetet på östvallen fortskrider säkerligen utan de ungerska judarnas hjälp.

»Macht mir den rechten Flügel stark», sade gamle Schlieffen. Hans råd har följts på den tyska »östfronten», sådan denna nu ter sig. I centrum skyddas den av Östvallen; den vänstra flygeln mellan Nordkap och Danzig är väl relativt svag men den högra i Rumänien har utan tvivel en betydande styrka. Allt som allt äro Tysklands strategiska läge och militära makt så aktningsbjudande, att Sovjet säkerligen åtminstone inte ännu vågar en kraftmätning. Man kan i detta samband erinra sig de förutseende ord, som Times fällde på försommaren 1939, då man i England ännu hängav sig åt förhoppningarna om ryskt bistånd i kampen mot Tyskland. Som konklusion till en i övrigt berömande artikelserie om Röda armén framhöll tidningen, att denna särskilt på grund av Rysslands underhålliga transportväsen endast kunde tänkas lösa begränsade anfällsuppgifter mot smärre motståndare ehuru den säkerligen i försvaret skulle visa sig mäktigt ett segt motstånd.

Den ryska aktionen i Sydosteuropa kunde inte stödjas av en beslutssam vilja att sätta makt bakom orden. Därför rann den också ut i sanden. Den kunde inte övervinna de hinder, som uppreste sig mot den planerade blockbildningen. Det viktigaste var svårigheten att få till stånd ett hållfast samarbete mellan Jugoslavien och Bulgarien. På ingendera sidan var man benägen att göra tillräckliga eftergifter i den gemensamma sakens intresse. Bulgarerna voro inte villiga att pruta på sina revisionskrav i så stor utsträckning att de ens kunde diskuteras i Belgrad, där man dock tycks ha varit benägen för en liten eftergift — att gå med på en gränsreglering, som gäve Bulgarien distriktet närmast gränstationen Tsaribrod och ett område i Strumitsadalen i sydöstra Sydserbien, i vilka befolkningen faktiskt är bulgarisk. Men det förslog inte att stilla den bulgariska revisionismens aptit. Bulgarerna vägde förslaget mot möjligheten att kanske med tyskt bistånd kunna nå vida mer, även i riktning söderut på Greklands bekostnad. Och till Churchills appell till balkanfolken och särskilt bulgarerna att sluta sig samman i gemensamt försvar av sitt oberoende gjorde man i Sofia den reflexionen: varför ska' just vi offra våra intressen för den gemensamma sakens skull? I Belgrad och Athen resonerades på ungefär samma sätt.

I denna situation ingrep Tyskland — efter sedvanligt nervkrig — beslutsamt och blixtnabbt. Bulgarerna hade fått klart för sig att endast moraliskt stöd men intet väpnat bistånd kunde påräknas från Ryssland. De förstodo även, att Tyskland avvärjt risken för ett gemensamt turkiskt-jugoslaviskt ingripande. De jugoslaviska statsmännen hade den 14 februari inbjudits av Hitler till Berghof för att erhålla en försäkran att jugoslavisk neutralitet vid en tysk inmarsch i Bulgarien skulle lönas med att landet sluppe riskera Tjeckoslovakias öde. Jugoslavien torde med andra ord ha fått ett slags informell garanti för sina gränser. »To su slabe garancije» (det är dåliga garantier), sade man visserligen i Jugoslavien, men det andra alternativet tedde sig onekligen ännu dystrare. Så höll man god min i elakt

spel också i Belgrad. Turkiet kunde givetvis ej ensamt ingripa. Under sådana omständigheter var Bulgariens öde givet. Bulgarerna hade intet annat val än att följa Danmarks exempel.

Den 1 mars underskrev den bulgariska ministerpresidenten Filov högtidligen tremaktpakten på slottet Belvedere i Wien. I samma ögonblick som Sofias radio transmitterade ceremonien rullade motoriserade tyska trupper över de pontonbroar, som dessförinnan slagits över Donau av de tyska ingenjörssoldaterna, och fortsatte in på bulgarisk mark. Inom loppet av ett par dagar hade de besatt alla strategiskt viktiga punkter i landet ända fram till den grekiska gränsen, och tagit ställning i Svilengrad 20 km. från den turkiska. Engelska sändebudet i Sofia packade i hast sina kappsäckar och begav sig med hela legationspersonalen till Istanbul, där en i bagaget anbragt helvetesmaskin exploderade vid ankomsten till Pera Palace Hotel och dödade sju av tjänstemännen vid legationen.

Förhänget för nästa akt i det sydosteuropiska dramat gick inte upp förrän i slutet av mars. Den tyska diplomatin koncentrerade sina ansträngningar mot Jugoslavien, sedan Grekland tydligen motstått vinkarna om att det kunde få fred på skapliga villkor. Efter Bulgariens anslutning till pakten blev Jugoslaviens strategiska läge ytterst ogynnsamt, omcirklat som det är på alla håll av axelmakternas arméer. Från flygplatser i Italien, Österrike, Ungern, Rumänien och Bulgarien kunna alla landets demografiska, industriella och militära centra på några minuter nås och ödeläggas av det ofantliga överlägsna tyska flyget. En förstklassig krigsberedskap och ett ypperligt soldatmaterial båta därvid föga. Icke desto mindre tvekade den jugoslaviska regimen in i det längsta, stimulerad till motstånd mot Tyskland bl. a. av hotfulla engelska noter samt starka strömningar särskilt inom det serbiska folkelementet. Till sist böjde sig Jugoslavien och underskrev i Wien pakten vid en högtidlig akt i den japanske utrikesministern Matsuokas närvaro. Vilka rättigheter, som genom anslutningen till pakten tillerkändes axelmakterna, ha icke fullt klarlagts. Emellertid inträffade två dagar senare, den 27 mars, en statskupp i Jugoslavien; den unge Peter besteg tronen, prinsregenten Paul flydde från Belgrad och en regering bildades, bestående av militärer och parlamentariker med stor övervikt för serberna. Regimförändringen ackompanjerades av lidelsefulla folkdemonstrationer mot Tyskland, och antagligen äro dessa signifikativa för den närmaste framtidens händelser.

Storkriget kan när som helst bryta ut på Balkan. Vilket förlopp det skall få är omöjligt att ens gissa sig till. Men ett tycks vara visst. Grekerna komma att kämpa till det yttersta och säkerligen få ett mera effektivt engelskt stöd än norrmännen. För att citera den atheniska redaktörens, Vlahos, ord i det nu ryktbara brevet till Hitler: »Grekerna ha visat världen hur man skall leva, de skola också visa den hur man skall dö.» De följa instinktivt skaldens maning: »Undsetztet Ihr nicht das Leben ein, nie wird euch das Leben gewonnen sein.»

Allemans- Fritidslivets oanade och snabba utveckling har gjort det **rätten.** naturligt att frågan om allmänhetens rätt att vistas i skog och mark, att bada o. s. v. tilldragit sig intresse. I fritidsutredningens betänkande om »inrättande av fritidsreservat för städernas och de tätbebyggda samhällenas befolkning» (Stat. off. utredn. 1940: 12) har sekreteraren, hovrättsrådet Gunnar Carlesjö, i en särskild bilaga sökt fastställa den nuvarande innebörden av »Allemansrätten», sådan denna kan deduceras ur de strödda stadgandena i strafflagen, jordabalken, vattenlagen och lagen om enskilda vägar. Undersökningens huvudresultat har utredningen sammanfattat i ungefär följande:

Allmänheten äger icke utan ägarens lov beträda *tomt*, *trädgård* och *park*. Med *tomt* torde böra förstås varje område kring en byggnad, vare sig området blivit föremål för kultiveringsåtgärder eller ej. Är området inhägnat, blir i allmänhet hägnaden avgörande för hur stor areal som skall anses vara *tomt*, såvida icke den inhägnade arealen är osedvanligt stor. I sistnämnda fall torde såsom *tomt* böra räknas all mark inom hägnaden — även sådan av ren utmarkskaraktär — som ligger inom sådant avstånd från byggnad eller för ägarens trevnad gjorda anläggningar, att ett beträdande av den rimligen kan antas inkräkta på ägarens berättigade intressen att få vara ostörd och ogenerad. Om inhägnad saknas, måste i varje fall de närmaste omgivningarna kring byggnaden anses som *tomt*. *Åker* och *äng* får utan ägarens lov beträdas endast om förhållandena äro sådana, att det uppenbarligen icke förefinns någon fara för skada genom beträdandet. Detta kan men behöver ingalunda vara förhållandet vintertid eller när det gäller åker, som i ligger i träda, eller slätteräng, sedan höbärgningen avslutats. Med *äng* torde förstås i främsta rummet slätteräng, men på samma sätt bör man bedöma rätten att beträda de på senare tid tillskapade kulturbetesmarkerna. Åkerren är icke att hänföra till åker. Andra ägoslag, d. v. s. *skog* och *annan utmark*, får envar fritt beträda, såvitt det icke är någorlunda påtagligt att skada därigenom kan uppkomma, något som kan vara fallet med exempelvis skogsplanteringar, så länge trädplantorna äro små.

Det ovan sagda gäller färdsel till fots. I fråga om färdsel med åkdon gäller visserligen samma straffbud som för färdsel till fots. Trots detta måste dock allmänhetens rätt att åka över annans mark anses vara i praktiken av väsentligt mindre omfattning, enär risk för skada här föreligger i helt annan omfattning. Man torde därför kunna säga, att det som regel icke är någon tillåtelse att utan ägarens lov färdas med fordon över *tomt*, *trädgård*, *park*, *åker* eller *äng* och att man får köra över andras ägor endast om skada därigenom icke kan uppkomma.

Allemansrätten medger emellertid allmänheten, fortsätter utredningen, icke blott att färdas över annans ägor utan även att uppehålla sig där tillfälligtvis samt tillgodogöra sig vissa nyttigheter, såsom att plocka blommor, bär och svamp. Man har vidare frihet att begagna vatten å annans grund för bad, tvätt, vattenhämtning, rodd och segling etc., i den mån detta kan ske utan förnärmande av den rätt att i första hand tillgodogöra sig vattnet, som tillkommer dettas

ägare och utan skada i övrigt eller nämnvärt obehag för honom eller annan, som innehar stranden.

Hur långt rätten att uppehålla sig å annans mark sträcker sig är föremål för olika meningar. Att den omfattar en mångfald tillfälliga former av vistande, som icke äro stötande för god sed, torde dock vara otvivelaktigt. Den praktiskt sett viktigaste meningsskiljaktigheten är frågan, om och i vilken omfattning man har rätt att tälta på annans mark. Härom yttrade fritidsutredningen: »Man kan skilja mellan två huvudarter av camping, s. k. permanentcamping och mera tillfällig camping. Permanentcamping föreligger, då de campande slå upp sina tält på en plats för en längre tid. Tältet blir i dessa fall ofta en ersättning för sportstugan. I allmänhet är det fråga om en ganska stor mängd tält, som slås upp på någon lämplig plats, i de flesta fall i anslutning till någon badstrand. För rätten att tälta erlägges då vanligen en mindre avgift, antingen till markägaren eller till någon kommun eller organisation, som av ägaren förhyrt campingområdet. Då avgift erlägges föreligger givetvis icke någon utövning av allemansrätten. Permanentcamping föreligger emellertid utan att avgift erlägges och utan att markägarens tillstånd ens efterfrågas. Då permanentcampingen innebär ett relativt varaktigt besittningstagande och utnyttjande av marken samt oftast kan medföra påtagliga olägenheter för markägaren, måste det anses orimligt att permanentcampingen skulle falla inom gränserna för allemansrätten. Den tillfälliga campingen, som utövas av turistande av olika slag — vandrare, cykelåkare, bilister, kanotande etc. — torde därmed i och för sig icke vara oförenlig med de för allemansrätten gällande allmänna rättsgrundsatserna. Även tillfällig camping kan emellertid förorsaka skada å vissa marker och andra mera påtagliga olägenheter för markägaren. I de fall, då så är förhållandet, är markägaren uppenbarligen icke skyldig att tåla denna form av vistelse på sin fastighet. Givetvis äro campande skyldiga att noggrant iakttaga t. ex. bestämmelserna i lagen om förekommande och släckning av skogseld.»

Detta är i koncentrerad form den uttolkning, som fritidsutredningen och dess rättsexpert — delvis i polemik med professor Stjernberg — givit av allmänhetens rätt att färdas och vistas. De kringströdda rättsreglerna äro, såsom utredningen betonar, icke otvetydiga och vid deras tillämpning måste avseende fästas vid den sedvanerättsliga utvecklingen och det i varje fall föreliggande rättsskyddsbehovet. Det bör därjämte observeras, att allemansrätten icke är en rättighet i civilrättslig mening; den åtnjuter ett högst ofullständigt rättsskydd och kan bringas att upphöra genom av ägaren gjorda dispositioner, exempelvis genom att denne uppsätter oöverkomliga stängsel. Allemansrätten har emellertid, trots all sin ofullständighet, haft en synnerligen vittgående betydelse för friluftslivets utformning i Sverige: tack vare den har befolkningen i de tätbebyggda samhällena kunnat i fria former idka friluftsliv utan långtgående åtgärder från samhällets sida, och framförallt har det varit möjligt att få till stånd den nuvarande sportstugebebyggelsen för de breda folklagren, där sportstugan blott är en replipunkt för det friluftsliv, som idkas på

angränsande fria marker. Otvivelaktigt motsvarar också den ovan refererade rättsutläggningen i stort sett det allmänna rättsmedvetandet. Emellertid kunna tvenne randanmärkningar vara på sin plats.

Den första berör rätten att campa utan tillstånd. Hovrättsrådet Carlesjö citerar de visserligen föga klart utformade men ändock något skiljaktiga meningar, som i litteraturen yppats mellan civilrätts-specialisterna Östen Undén och Hjalmar Karlgren. Frågan är, om tillfällig camping ingår i allemansrätten, blott den ej sker så att säga inpå markägarens husknut och någon skada eller risk för skada eller annan uppenbar olägenhet för honom icke vållas. Sannolikt medger rättsmedvetandet eller rättare sagt sedvänja att tält slås upp t. ex. vid havsstränder eller i de stora skogsvidderna norrut. Å andra sidan är det icke att förundra sig över, om många jordägare t. ex. med hänsyn till eldfaran eller av andra skäl alltid anse camping riskfylld eller medföra ett intrång och därför anse det rimligt, att begäran om tillstånd först göres (vilket väl också i praktiken ofta sker inom de hänsynsfulla friluftsmännens krets). Vad vi oavsett praxis här vilja fastslå är endast, att rätten att tillfälligtvis campa ej torde godkännas av ett allmänt rättsmedvetande såsom ingående i allemansrätten. Att här uppställa sådana rättsregler, som både främjar det önskvärda friluftslivet och tillgodoser jordägarnas berättigade skyddsintressen är säkerligen icke lättare än det varit att reglera rätten att färdas. Men man frågar sig dock, om 1860-talets strafflagsbestämmelser, tillkomna under helt andra förhållanden och utan vetskap om något som hette campa, här ändock i längden kunna bli tillfyllest. Finnes numera icke så mycken praktisk erfarenhet, att de lagkloka kunde våga försöket att ange var gränsen för det tillåtna och otillåtna campandet går, d. v. s. att låta lagen i stället för rättsskipningen normera utvecklingen på detta viktiga område för nutidsmänniskans liv?

Samma oklarhet vidlåder också rätten att bada. Hovrättsrådet Carlesjö anför i sin P. M., att bristen på klara rättsregler i detta avseende långt tidigare påtalats. Sålunda uttalade framlidne justitierådet von Seth år 1917, vid lagrådets yttrande över den nya vattenlagen, att »den rätt, varom här är fråga, utövas allmänt; och vid sådant förhållande bör också allmänheten hava rätt att åtminstone i grova drag få några antydningar om gränserna för densamma. Att rättsuppfattningen i förevarande hänseende hos allmänheten icke hunnit stadga sig, synes snarare vara ett skäl för lagstiftaren att på ett ledande sätt ingripa än en anledning att lämna frågan åsido.» Och han skisserade därefter i sin reservation de tänkbara huvudstadgandena i en sådan »ledande» lagstiftning. Även professor Karlgren har berört gränserna för en markägares rätt att hindra badning på sitt område, och han resolverar, att »stora missbruk förekomma i dessa avseenden, bottnande i en övertro hos menige man för 'äganderättens helgd'». Var och en, som farit i skärgården, har då och då mött ett anslag »Badning förbjuden» och överhuvud känt en viss osäkerhet om, var badning varit tillåten. Det är uppenbart, att åtskilliga dylika anslag uppställts utan att detta kan anses förenligt med den tolkning av

gällande rätt, som fritidsutredningen här ovan givit. Å andra sidan kan ingen förneka, att en »allmän» badplats tätt inpå den egentliga tomten kan för jordägaren innebära ett ohägn, något som ju också fritidsutredningen understrukt. Den faktiska rättsosäkerheten på detta område är varken till fördel för jordägaren, som även när han är i sin goda rätt kanske ej vill stöta sig med allmänheten, eller för allmänheten, som av lojalitet icke vill göra »intrång» även när den vore berättigad därtill. Naturligtvis måste det möta stora svårigheter att utforma några klara »ledande» rättsregler, men frågan är, om man nu sedan friluftslivet vunnit sin stora utbredning i längden kan avvara dylika normer, helst sedan strandbebyggelsen tilltagit och minskat badmöjligheterna.

Det som mest föranlett oss att här ta till orda är behovet av sådana rättsförhållanden, att icke friktioner mellan allmänheten och jordägarna onödigtvis uppstå. Både när det gäller camping och bad har det icke saknats »tillbud» till motsättningar. Och dessa motsättningar ha delvis haft sin grund i oklara rättsregler eller bristande överensstämmelse mellan allmänhetens och jordägares uppfattning om allemansrättens innehåll. Om dessa frågor tidigare voro okända eller mindre betydelsefulla, ha de numera fått en mycket stor vikt. Och ju friktionsfriare friluftslivet kan få utveckla sig, desto större trevnad måste detta bereda bägge parterna.

Studenterna och Frödingsstipendiet. Det är kanske inoportunt att tala om ideal i dessa tider, när lärda professorer låta förstå, att det är bäst att inte ha några. Men nog skulle en utomstående ändå gärna vilja fråga, vilka ideal den nuvarande studentgenerationen hyllar, när den utser Hjalmar Söderberg till Frödingsstipendiat. Man bör visserligen inte överdriva betydelsen av denna opinionsyttring: deltagarantalet vid omröstningen var ju förvånansvärt litet (inalles avgåvos 1,770 röster på ett studentantal av omkring tiotusen) och tyder ej på något större litteraturintresse; inte heller var Söderbergs seger överväldigande: av de 1,770 rösterna erhöll han 522, medan hans svåraste medtävlare Nils Ferlin fick 519. Något måste dock omröstningsresultatet visa om stämningarna och strömningarna bland de svenska studenterna av i dag.

Är alltså tron på »köttets lust och själens obotliga ensamhet» en sådan tillgång för dessa, att de i det nya världskrigets och den svenska beredskapens andra år känt sig ovillkorligen manade att hylla dess förkunnare?

Ingen kan neka sin aktning för en man, vilken som Söderberg varit sin ungdoms åskådning obrottsligt trogen. Ingen kan heller förneka hans lysande stilkonst eller hans kvickhet, lika litet som finheten och den lyriska doften i hans Stockholmskildringar. Men vad har han betytt för svensk anda och svensk kultur i stort? Är inte hela hans livsattityd ohjälpligen en övervunnen ståndpunkt? Flanörfilosofien har sannerligen icke varit något styrkebälte för vårt folk i tidens våldsamma omkastningar. Polemiken mot den lutherska katekesmoralen kan väl svårigen ens på radikalt håll betecknas som någon

Dagens frågor

så lysande merit i en tid, som klagar över att ungdomsbrottsligheten tilltager. Och vad hans utflykter på det religionshistoriska området angår, så torde vetenskapen ha kunnat undvara dem utan att lida några större förluster.

Nog tycker man, att studenterna vid ett val sådant som detta borde kunnat samla sig om ett namn, som mer varit »i pakt med tiden». Även om Lagerkvist och Gullberg avböjt och därför inte någon av dem kunde komma ifråga, finns det dock andra medelålders och yngre diktare, som synas väl varit förtjänta av den ungdomens honnör, som erhållandet av Frödingsstipendiet utgör. Om Nils Ferlin, som ju var nära att få stipendiet, bland dessa varit den värdigaste, skall här ej diskuteras.

R. E.